

Biblia a képregényekben: hogyan elevenedik meg Genézis és más bibliai történetek az illusztrációkon keresztül?

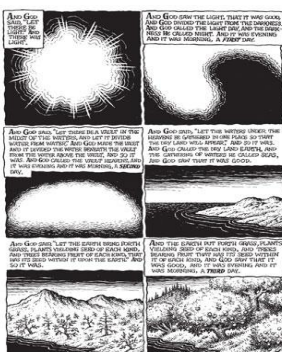
Beth Davies-Stofka Ph.D. (05.04.2014) – *Sacred Matters – Emory University* (Összefoglaló és kommentár: Móricz Niki – Budapest, Evangélikus Hittudományi Egyetem)¹

A Bibliát tekercsekre, papiruszokra és pergamenre írták, és ókori/holt nyelveken adták közre. Némely vallásos ember számára a tiszteletlenség, ha nem egyenesen a szenségtörés mozzanatának minősül ezen történetek és olvasmányok átfordítása képekre. Az évszázadok során már számtalan lelkes

hívő ültette át a Bibliát a művészetbe, szobrászatba, zenébe és építészetbe. A Bibliával való találkozás a művészetben, egyúttal találkozás a művész hódolatával, örömeivel, vagy pedig missziói lelkesedésével is. A leginkább figyelemre méltó művekben a művész abbéli kíváncsiságát is érzékeljük, amellyel képességeinek addig ismeretlen dimenzióit akarja felfedezni. Láthatjuk, amint a művész nem csupán tehetségének friss aspektusaira világít rá, hanem egy fajta teológiai jelentésre is.

A Biblia képregényben történő megjelenítése a szavak képekbe való fordításának kortárs művészi példája. Némely képregényt más művészekkel vagy egyházakkal együttműködésben valósítanak meg, másokat pedig az egyéni művész személyes vízióját követve. Függetlenül attól, hogy a bibliai képregényeket a hit perspektívájából alkották meg, avagy nem, a szövegmagyarázat művei. A szavak képekbe történő ültetése során az alkotók leszűkítik a jelentés lehetséges rétegeit, eltávolítanak minden (vélelmezetten) lényegtelen és egy fókuszált, célratörő üzenetet hagynak hátra.

Ennek egyik ékes, méltatott példánya, az R. Crumb-féle (2009) *Illusztrált Genézis könyve (Book of Genesis Illustrated)*. Bevezetőjében Crumb megosztja néhány gondolatát a „tiszteletreméltó” és „erős” szöveg illusztrálásáról, amely legjobb képességei szerint idézi fel az eredeti szöveg valamennyi szavát. Nézete szerint az ebből eredő mű „*Genézis könyvének élő, irodalmi interpretációja*”. Mégis mi újat hozhat egy olyan alkotó értelmezése, akinek – az elemzők által *agnosztikus*²nak minősített – ábrázolásain egyértelműen és világosan átsüt:

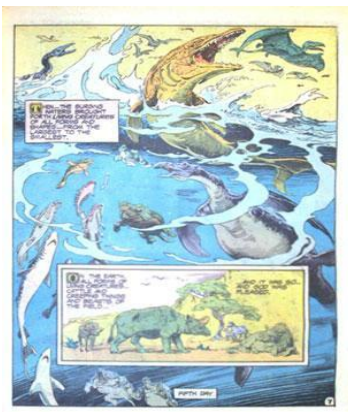
¹ *The Bible in Comics: How Genesis, Other Biblical Stories Come Alive Through Illustrations.* http://www.huffingtonpost.com/2014/05/04/bible-comics_n_5111481.html (letöltés ideje: 2014. május 9.)

² *agnoszticizmus*: (gör. 'a megismerhetőség tagadása'): leegyszerűsítve olyan filozófiai irányzatok gyűjtőfogalma, amelyek a tapasztalati világon túl lévő dolgok megismerhetetlenségét vallják. Az agnosztikus fogalom Thomas Henry Huxley-től származik, az ő nyomán terjedt el a szó a filozófiai nyelvben.

számára a Biblia elsősorban „emberek szava”?

Crumb szavainak és képeinek összjátéka expresszív és szép, alanyai az érzelmek valamennyi arculatát és színskáláját bemutatják. Gen 2,18 alapján Crumb férfi alanyának szomorú tekintetét kölcsönöz, jöllehet a szöveg nem tesz említést Ádám emocionális állapotáról. Crumb interpretációja az ember magányáról azért is felhívó, mivel közvetlenül szólítja meg a valamennyiünkben jelenlévő *társas szükségletet*. A bibliai szakaszból azonban semmi sem derül ki az ember érzéseiről, mint ahogy Isten sem a kertben hozza meg azon döntését, hogy segítőtársat alkot számára. Mindez Crumb hozzátoldása a szöveghez. Ugyancsak a teremtéstörténet emberi dimenzióját veszi górcső alá Gen 2,25-ben, amikor azt a motívumot ragadja meg, hogy az első emberpár még nem szégyenkezett *testisége* miatt. (...)

*Sheldon Mayer A Biblia*³ (1975) című hívő olvasatú képregénye (szerk.: Joe Kubert; illusztráció: Nestor Redondo) Gen 1-19-en végighaladva és elsősorban a gyermekközönséget szem előtt tartva az iskola által közvetített természettudományos

világkép hitfejlődésre gyakorolt hatását szemlélteti:

(...) Ez a dilemma rögtön a képregény első oldalain megjelenik. Történetében egy kortárs fiú és lány látogatja meg a nagypapját. A fiú azt állítja, hogy a Bibliában lévő történetek soha sem történtek meg. Azt mondja: „*A természetismeret tanárom szerint, nagypapa, ... minden milliónyi évvel ezelőtt kezdődött.*” Nagypapa ezt feleli:

„*A tudósok lennének az elsők, akik azt mondanák neked, hogy nem tudják mindenre a választ.... Arról mesélhetnek neked, az élet valószínűleg a tengerben kezdődött. De – ha valóban így*

van – az meg hogy került oda? ...És mi szabályozza a természet törékeny egyensúlyát?

A képregény nem képvisel kreacionista⁴ álláspontot, hanem az intelligens tervezés elmélete mellett érvel. (...)

Mi lehet a tétje ennek a fajta érvelésnek? Az ilyen jellegű vitákat sokan arra vezetik vissza, hogy az egyes felek közti harc a társadalomban fennálló bizonyos javak birtoklásáért folyik. Az utóbbi évek amerikai perei és vitái azt mutatják, hogy a tét az állami iskolák tananyagának meghatározása.⁵

A képregény következő paneljében a nagypapa és az unokák kicsi teremtményekként tűnnek fel egy hatalmas fa árnyékában, ez utóbbi a panel több mint 2/3-át teszi ki. Ezek

³ The Bible

⁴ *kreacionizmus*: írás-és természet-magyarázati irányzat, amely a Föld történetét a Biblia első lapjain található teremtés (creatio) történetének szó szerint való elfogadásával magyarázza. A kreacionista érvelésre a teológiai és természettudományos érvek állandó keveredése jellemző. A kreacionisták magukat az evolucionistákkal állítják szembe, akiket Darwin és az általa kidolgozott evolúcióelmélet követőinek tartanak. A kreacionizmust ma nagy erővel és nagy kutatóintézetekben propagálják. A földtörténet kreacionista felfogását a mai természettudomány nem támasztja alá.

⁵ Zemplén Gábor (2006): *Kreacionizmus – pro és kontra. Világosság* (6-7.). 23-39. <http://www.vilagosság.hu/pdf/20070319210116.pdf> (letöltés ideje: 2014. május 10.)

a méretarányok azt sugallják, hogy az emberi élet túl kicsi és mellőzendő az isteni mércéhez képest, mintsem hogy megragadható lenn az élet eredete és a természet működése. Isten szavára van szükség.

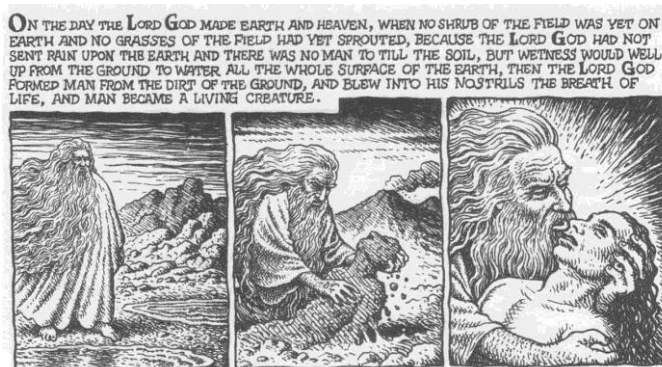
Ez adja meg a képregény kontextusát Gen 1-19 történeteinek elmeséléséhez. Ezeken az oldalakon nem látjuk Istent. Nem láthatjuk, hiszen a történetek Isten nézőpontjából kerülnek elbeszélésre. Az elbeszélés hatalmas méretekkkel és kozmikus léptékkal dolgozik. Gyakorta felülnézetből tekintünk le a cselekményre, ugyanilyen gyakran tekintenek az emberek alulról felfelé, hogy Istenhez szóljanak. Az üzenet világos: egyedül Istennek van hatalma arra, hogy életet teremtsen és a természet törékeny egyensúlyát megőrizze.

A feltételezhetően legszokatlanabb bibliai képregényt *Basil Wolverton* alkotta meg 1958 és 1972 között, a jól ismert karikaturista már korábbi szekuláris képsorozataival is számtalan rajongót gyűjtött maga köré. (...) Míg más képregények a szent szövegeket fordítják át képekbe, addig Wolverton képkockái képaláírásokat tartalmaznak, amelyek röviden összefoglalják a cselekménypontokat és témákat, hiszen képei önmagukban nem értelmezhetőek. (...) A teremtésről és a bűnbeesésről szóló számvetése hat kép sorozatából áll. Az első a kozmoszt mutatja középpontjában a megformálatlan földdel. A

második a földet, napot, holdat és a Tejutat mutatja a távolban galaxisokkal. A harmadik az embert jeleníti meg, amint kiemelkedik a földről. A negyedik a termékeny és benépesült kertben ülő férfit és asszonyt ábrázolja. A negyedikben az asszony felkúszik a fára. A hatodikon az immáron felöltözött férfi és asszony jelenik meg a sziklás földre menekülés közben, nyomukban kard. Az első oldalhoz mellékelt képaláírása meglehetősen egyszerűen fogalmazza meg teológiai vízióját:

„Hosszú idővel ezelőtt Istennek az a csodálatos terve volt, hogy emberi teremtményeket alkot. Azonban biztosítania kellett számukra egy helyet, ahol élhetnek. Megalkotta a csillagokat és bolygókat és elindította őket, ebben a sorrendben a hatalmas mindenségben, amit univerzumnak nevezünk, és ezek között megteremtette a földet.”

Az ember teremtését megfestő oldalon Wolverton teológiai szándéka teljesen elmerül alkotó készségében. Látjuk, amint az ember kiemelkedik a föld porából, fényt és energiát sugároz, szemünk előtt ölt alakot. A teremtés ezen mozzanata az egyedüli oka mindannak, ami ezelőtt létrejött. Az ember Isten egyedüli fókusz, Isten egyedülálló teremtménye, Isten

„csodálatos terve”. Bevezetőjében (2009) Wolverton fia, Monte megjegyzi, hogy az ember teremtéséről szóló eredeti rajzok több mint 1000 körvonalat (vázlatot) tartalmaztak. Nem téveszthetjük el, amit látunk....

A Szentírás az irodalom egyedülálló formája. Közvetlenül szól hozzánk. Komplexitása azon a nyelven keresztül marad fenn, amelyen kifejezésre jutott, jelentése átalakul és más alakot ölt az élet változó korszellemével és körülményeivel. Ha képekbe fordítjuk, komplexitásából eltűnik valami, helyette a művésszel és annak üzenetével találkozunk. Az igazság keresőiként és kutatóiként az Írás szavait részesítjük előnyben, de a lehetőségek sokféleségét, nyitottságát is, amelyet mindezek megjelenítenek. Azonban egy tehetséges művész hozzáértő keze és képzelőereje által a Biblia képi ábrázolása egy hasonlóképpen megragadó misztériumhoz visz közelebb bennünket. Összeköthet bennünket *emberségünkkel*.